

Daniel Krchňák

Dvě hemisféry – dva světy

O vztahu asymetrie mozku a trendů
v současné západní společnosti

MASARYKOVA
UNIVERZITA

MUNI
PRESS

Dvě hemisféry – dva světy

O vztahu asymetrie mozku a trendů
v současné západní společnosti

Daniel Krchňák

Dvě hemisféry – dva světy

O vztahu asymetrie mozku a trendů
v současné západní společnosti

Masarykova univerzita
Brno 2020

Práce vznikla s podporou Specifického výzkumu, projekt Aspekty soudobé filozofie II (MUNI/A/0878/2019).

Knihu recenzovali:

Mgr. Roman Rakowski, Ph.D. (Filozofická fakulta Ostravské univerzity)

Mgr. Juraj Hvorecký, Ph.D. (Filosofický ústav AV ČR)

© 2020 Masarykova univerzita, Daniel Krchňák

ISBN 978-80-210-9664-6

ISBN 978-80-210-9663-9 (vázáno)

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat alespoň některým z těch, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. Velké díky patří samozřejmě mému školiteli Radimu Bělohradovi, který věnoval celé hodiny konzultacím jednotlivých oddílů práce. Dále bych rád poděkoval všem, kteří mě obohatili nesčetnými věcnými komentáři k předchozím verzím této práce, zvláště pak Martinu Prokopovi a Davidu Havelkovi. Práce získala na kvalitě také díky češtinářským korekturám Martiny Slaninové. Nakonec musím poděkovat také své manželce za vytrvalou podporu a za ochotu vyžít několik let ze skromnějších příjmů doktoranda.

Obsah

Úvod	9
1 Dvě poloviny mozku	15
1.1 Metodologie	16
1.2 Argumenty pro rozdílnost hemisfér	18
1.3 Jak se jednotlivé hemisféry liší	20
1.3.1 Pozornost	20
1.3.2 Vnímání	22
1.3.3 Paměť a učení	25
1.3.4 Mentální reprezentace	26
1.3.5 Jazyk	28
1.3.6 Řešení problémů	29
1.3.7 Myšlení a usuzování	30
1.3.8 Emoce	32
1.3.9 Vůle a jáství	34
1.4 Obecná rozdílnost	36
1.4.1 Prožitek a reprezentace	38
1.5 Anatomické a fyziologické rozdíly mozkových hemisfér	43
1.6 Shrnutí a zhodnocení deskriptivní teze	44
2 Přípravné normativní argumenty	49
2.1 Argument z pravdivosti	49
2.1.1 Pravdivost prezentace a reprezentace	50
2.1.2 Halucinace	51
2.1.3 Bludy	53
2.1.4 Spoléhání se na pravoemisférický obraz světa	55
2.2 Argument z kognitivní privilegovanosti	55
2.2.1 P-L-P model	56
2.2.2 Další argumenty pro P-L-P model	62
2.2.3 Od modelu P-L-P k normativní premise	63
3 Hemisférická dysbalance západní společnosti (argument z důsledků)	69
3.1 Povaha současné společnosti a levá hemisféra	71
3.1.1 Metodologická východiska analýzy společnosti v termínech asymetrie mozku	73
3.1.2 Nejvýznamnější charakteristiky současné (západní) společnosti	76
3.1.3 Další levoemisférické charakteristiky naší společnosti	107
3.1.4 Pravoemisférické charakteristiky současné společnosti?	109

3.1.5	Flynnův efekt	118
3.1.6	Rozdíly mezi současnou západní a východní kulturou	120
3.1.7	Shrnutí důkazů pro tezi o levohemisférické dominanci	124
3.2	Problémy současné společnosti	124
3.2.1	Ekologická krize	125
3.2.2	(Relativní) chudoba	130
3.2.3	Krize komunity	135
3.2.4	Rozšíření psychických poruch	148
3.3	Levohemisférické katalyzátory současných problémů	160
3.3.1	Digitální revoluce	161
3.3.2	Moderní materialismus	179
3.3.3	Krize smyslu	184
3.4	Není ale naše společnost nejpokrokovější?	191
3.5	Shrnutí	208
4	Etické, politické a sociální důsledky normativní teze	211
4.1	Levohemisférické hodnoty	211
4.1.1	Teorie dvojího procesu tvorby morálního soudu	212
4.1.2	Kontraevidence k teorii dvojího procesu	213
4.1.3	Utilitaristický soud jako levohemisférický fenomén	214
4.1.4	Levohemisférická vazba na základní principy utilitarismu	217
4.1.5	Neurovědecké důkazy pravohemisférickosti non-utilitarismu	219
4.1.6	Limity levé hemisféry a limity utilitarismu	222
4.1.7	Představuje utilitarismus naději pro řešení současných problémů?	226
4.1.8	Je současná společnost více utilitaristická?	230
4.1.9	Pravohemisférická alternativa – etika ctnosti	232
4.1.10	Shrnutí	237
4.2	Změny podporující integrativní funkce pravé hemisféry	237
4.2.1	Dialektická povaha změn.	241
4.2.2	Unikátnost navrhovaných změn	242
4.2.3	Hemisférická rovnováha a etika ctnosti	251
4.2.4	Shrnutí	252
5	Limity teorie hemisférické asymetrie	255
5.1	Jednotný charakter mozkových hemisfér	255
5.2	Metafyzické předpoklady teorie	258
5.2.1	Hemisféry jako osoby	258
5.2.2	Kauzální vztah mezi mozkovým a společenským děním	260
5.3	Humeova gilotina	261
5.4	Je teorie hemisféricky vyrovnaná?	262
5.4.1	Není teorie příliš pravohemisférická?	263
5.4.2	Není teorie příliš levohemisférická?	272
Závěr.	275
Summary	279
Literatura	281
Rejstříky	311

Úvod

„Na číslo 4 přicházeli často vězni z jiných cel, zůstali zde přes noc, pomáhali umírajícím a snažili se nás potěšit. O Velikonocích přinesl jeden z těchto přátel cosi zabaleného do papíru. Bylo to určeno Valeriu Gafencuovi. [...] ‚Otevřete to, je to propašované,‘ pověděl. Gafencu odstranil papír a ukázaly se dva kousky bílé třpytivé hmoty – cukr! Nikdo z nás už léta neviděl ani kousek cukru a naše vyhladovělá těla po něm prahla. Oči nás všech se zaměřily na Gafencua a na vzácnost v jeho ruce. On ji zase pomalu zabalil. Řekl: ‚Nebudu je ještě dnes jíst. Během dne může být někomu hůř než mně. Děkuji mnohokrát.‘ [...] Dva roky putoval cukr po č. 4 od muže k muži (dostal se ke mně ještě dvakrát), avšak ten, kdo trpěl, našel vždy sílu, aby se jej nedotkl.“¹

...

„Adrienne je tanečnice, která tančí společenské tance. Adrienne dýchá a žije tancem. Je to způsob, jakým se vyjadřuje. Je to její druh umění. Je samozřejmé, že se chtěla vrátit na taneční parket poté, co ztratila končetinu během bostonského teroristického útoku. Když jsem ji potkal, řekl jsem si: ‚Jsem profesorem na MIT. Mám potřebné prostředky. Pojďme pro ni zkonstruovat bionickou končetinu, která jí umožní vrátit se do světa tance‘ [...] Dámy a pánové, dovolte mi prosím představit Adrianne Haslet-Davis a její první představení od teroristického útoku.“²

...

„Školy se profilují buď jako ‚Pepsi‘, nebo jako ‚Coca-Cola‘ a v některých případech jdou velmi daleko, aby svým korporátním sponzorům prokázaly svoji věrnost. V roce 1998 byl Mike Cameron – nezávisle smýšlející středoškolský student – ředitelem školy suspendován za to, že si oblékl tričko ‚Pepsi‘ na ‚Coca-Cola den vzdělání‘. Jeho situace přilákala mnoho pozornosti světových médií a vybudila mnoho otázek týkajících se toho, proč ředitel vyhradil zvláštní dny pro pečení coca-colaových koláčků, navrhování marketingové strategie pro slevové kartičky Coca-Coly a pro využívání svých těl k hláskování slova ‚Coke‘.“³

¹ Wurmbrand, 1997, s. 71.

² Herr, 2014, (15:01–15:26; 16:36–16:42).

³ Schor, 2004, s. 88–89.

Jaká je spojitost mezi třemi výše předloženými příběhy? Správných odpovědí je jistě více. Tato práce navrhuje, že jako společný klíč pro výše uvedené příběhy může sloužit pochopení asymetrického fungování našeho mozku. Pokud vás zajímá, jak se duální povaha našeho mozku může vztahovat k extrémním projevům altruismu, k vývoji speciální bionické končetiny i k agresivním marketingovým strategiím nadnárodních korporací, čtěte dále.

...

Základní tezí teorie, ze které tato práce vychází, je tvrzení, že lidský (resp. zvířecí) mozek není rozdělen na dvě (odlišné) hemisféry náhodou. Máme dobré důvody se domnívat, že existují velmi důležité rozdíly mezi oběma hemisférami. Tyto rozdíly se projevují na všech úrovních mentálních procesů. Mohli bychom říci, že typický způsob fungování jednotlivých hemisfér reprezentuje dva velmi odlišné epistemické mody či dva způsoby bytí ve světě.

Výchozí pozice byla prezentována v knize Iaina McGilchrista *The master and his emisary: the divided brain and the making of the Western world*.⁴ Tato kniha si dává za cíl stručně představit výchozí teorii mozkové asymetrie a následně ukázat, jak je možné tuto teorii využít pro porozumění problémům současné společnosti a pro jejich řešení.

V první části práce jsou představeny argumenty pro tvrzení, že důležité rozdíly mezi mozkovými hemisférami skutečně existují. V rámci tohoto úkolu jsou vyjmenovány McGilchristem identifikované konkrétní hemisférické rozdíly v nejrůznějších oblastech kognitivního fungování. Následně je prokázáno, že na všech úrovních kognitivního fungování je možné hovořit o rozdílech, které lze umístit na osu, kde jeden pól tvoří blízkost prožitku a druhý pól blízkost reprezentaci. Na každé kognitivní úrovni vidíme jednu hemisféru blíže jednomu pólu. Takové zjištění potvrzuje McGilchristovu hypotézu, že způsoby, jakými jednotlivé hemisféry zpracovávají informaci, se od sebe systematicky liší.

Po představení deskriptivní části předkládané koncepce je ukázáno, v jakém slova smyslu bychom měli chápat tvrzení o nadřazenosti pravoemisférického fungování nad levoemisférickým. S pomocí McGilchristových zjištění je obhajováno tvrzení, že asymetrie způsobu fungování mozkových hemisfér nám dává důvod k privilegování tzv. „integrativních“ funkcí pravé hemisféry nad funkcemi levé hemisféry, které mají sloužit instrumentálním cílům. Teze se opírá o argumenty postavené na tvrzení o větší pravdivosti pravoemisférického obrazu světa a tvrzení o obecné kognitivní převaze (ve specifickém slova smyslu) pravé hemisféry. Díky zavedení pojmu integrativních funkcí můžeme definovat nepříznivý stav levoemisférické dominance buď jako stav potlačování pravoemisférických integrativních funkcí, nebo jako stav de-instrumentalizace levoemisférických funkcí.

⁴ McGilchrist, 2009.

Vybaveni touto definicí můžeme následně analyzovat dění v současné západní společnosti. Jako stěžejní rysy naší společnosti jsou identifikovány fenomény technologie, kvantifikace a individualismu a je ukázáno, že tyto rysy generují levohemisférickou dominanci ve výše definovaném slova smyslu. V dalším kroku je poukázáno na souvislost mezi celospolečenskými problémy ekologické krize, relativní chudoby, krize komunity a nárůstu psychických poruch na jedné straně a levohemisférickými charakteristikami na straně druhé.

Hloubka vztahu mezi levohemisférickou dominancí a problémy naší společnosti je dále dokumentována identifikací vztahu mezi hlavními charakteristikami naší společnosti a jejími problémy. Tuto vazbu je možné vystopovat, když odhalíme spojovací články tohoto kauzálního řetězu, kterými jsou digitální revoluce, moderní materialismus a krize smyslu.

V další části práce jsou představeny konkrétní normativní důsledky teorie hemisférické asymetrie. Nejprve je věnován prostor analýze utilitaristického hodnotového systému a jsou představeny argumenty pro tvrzení, že se jedná o levohemisféricky dominantní systém. Následně je navrženo několik společenských změn, jejichž provedení by mělo vést k větší hemisférické rovnováze v naší společnosti, a je zdůrazněno, v jakém slova smyslu jsou tyto návrhy inovativní.

V závěrečné části práce jsou reflektována omezení předkládané teorie. Je upozorněno na nebezpečí takové interpretace obhajované koncepce, která jednostranně prosazuje pouze izolované projevy pravé hemisféry. Příznána je také omezená přesvědčovací síla teorie (která je stále postavena na mnoha spekulacích) a je zdůrazněno, že z hlediska pravoemisférického fungování je nutné vnímat i teorii hemisférické asymetrie jako produkt levé hemisféry, a tedy pouze jako provizorní nástroj k podpoře integrativních pravoemisférických funkcí.

• • •

Poté, co byly nastíněny myšlenky, které v práci představené budou, je vhodné hned na úvod zdůraznit, od jakých myšlenek se tato práce radikálně distancuje. Neurovědecký výzkum zaznamenal v posledních letech úžasný pokrok, což s sebou přineslo nárůst znalostí o lidském mozku, zároveň se však vynořilo mnoho fantastických interpretací neurovědeckého výzkumu. Ve společnosti vznikl dojem, že neurověda dokáže určit, jaké specifické části mozku produkují konkrétní jednání či přesvědčení. Zde se přirozeně rodí myšlenka vyřešit lidské problémy ovlivněním lidských mozků, které „produkují“ špatné chování či nesprávné myšlenky. Jakkoliv srozumitelné je přání vyřešit naše problémy jednoduše „spravením porouchaných mozků“, naše znalosti mozku jsou velmi daleko toho, aby mohly takovému přání dostát. Ambicí této práce tedy zcela určitě není podat návod na řešení společenských problémů pomocí určitého způsobu neuromanipulace. Nedostatečná znalost zde však není jediným ani nejdůležitějším důvodem. V průběhu knihy se ukáže jako zřejmé, že redukcionistické, neurodeterministické chápání člověka, či dokonce společnosti je velmi daleké pravoemisférickému způsobu uvažování,

jehož zhoubný nedostatek v naší západní společnosti se bude tato práce snažit zdokumentovat. Pokud tedy někdo od této práce očekává, že ukáže, jak jsme všichni pouze oběťmi kolektivní poruchy mozku, je potřeba ho předem varovat, že bude hořce zklamán. Kniha se naopak pokusí ukázat, že právě neurovědný výzkum naznačuje, jak hluboce je takovýto způsob myšlení pomýlený.

[1]

1 Dvě poloviny mozku

Téma laterality mozku je v současné době oblíbené v populární psychologii a také ve vědeckých kruzích se těšilo velkému zájmu. Kromě laterality jazykových schopností, která je známá již minimálně od objevení Brocova centra (které se typicky nachází pouze v levé hemisféře) v polovině devatenáctého století, zažilo téma svůj boom v šedesátých letech století dvacátého v souvislosti s tzv. split-brain pacienty. Těmto lidem byl přetát svazek nervů (*corpus callosum*), který propojuje obě hemisféry. V následných experimentech se ukázalo, že jednotlivé hemisféry jsou za těchto okolností schopné pracovat do určité míry nezávisle na sobě. Pacienti byli například schopni identifikovat hmatem předmět prezentovaný pravé hemisféře, přestože ho nebyli schopni pojmenovat (protože řečové centrum leží v hemisféře levé). Postupem času se však ukázalo, že není možné lokalizovat jednotlivé mentální schopnosti na pravolevé ose. Není pravda, že by jazykové schopnosti byly lokalizované pouze v levé hemisféře, stejně jako není pravda, že by prostorová představitost byla lokalizována v hemisféře pravé. To vedlo mnohé vědce ke skeptickému pohledu na téma lateralizace mozku, a toto téma tedy do velké míry přenechali senzacechtivým autorům populární psychologie, kteří vidí v pravé hemisféře centrum kreativity či skryté síly nevyužívané části mozku.⁵

Přesto existují i dnes některé vědecké teorie, které berou rozdíl mezi hemisférami velmi vážně.⁶ Pravděpodobně nejambicióznější (a zároveň pro filozofa asi nejzajímavější) z nich předložil britský psychiatr Iain McGilchrist, který se sám podílel na několika neuropsychologických výzkumech a jehož zájmy sahají od literární teorie po filozofii mysli. McGilchrist se dlouhodobě věnuje zkoumání lateralizace mozku a v průběhu svého bádání došel k závěru, že příčina, proč v současné době převládá skepse ohledně hledání nějaké základní odlišnosti hemisfér, leží ve špatně položené otázce. Úsilí neurovědců se totiž soustřeďuje na lokalizaci

⁵ Viz např. Ornstein, 1997, s. 2–4; McGilchrist, 2009, s. 1–2. Přesvědčení, že lidé využívají pouze zlomek mozkové kapacity, patří k evergreenům moderních pseudovědeckých mýtů.

⁶ Autorem, jehož pozice je McGilchristovi patrně nejbližší, je John Cutting a jeho významná práce *Principles of Psychopatology* (1997); dále přiznává McGilchrist velký podíl na své teorii odborníku na schizofrenii Louisi Sassovi, jehož kniha *Madness and Modernism* (1992) v některých ohledech velmi připomíná McGilchristovu práci. Mezi další díla, ve kterých můžeme spatřit významnou konvergenci k McGilchristovým názorům, patří také Ornsteinovo *The right mind* (1997), Schoreovo *Right Brain Psychotherapy* (2019) nebo teorie interakce osobnostních systémů (*personality systems interactions*) Julise Kuhla (např. 2015), která jednotlivým hemisférám připisuje různé osobnostní systémy.

jednotlivých mentálních funkcí v jednotlivých hemisférách. Ukazuje se však, že se obě hemisféry podílejí prakticky na všech mentálních procesech. To však ještě podle McGilchrista neznamená, že mezi hemisférami rozdíl neexistuje. Jeho teorie se snaží prokázat, že existuje zásadní rozdíl mezi tím, *jak* jednotlivé hemisféry konkrétně přispívají ke specifickým mentálním výkonům. McGilchristova teorie má ambice ukázat, že existují dva různé způsoby přístupu k realitě, které se odrážejí v dualitě mozku zřetelně již na anatomické úrovni. Teorie jde ještě dále v tom, když říká, že jeden z těchto přístupů je privilegovanější než druhý. Tím se tato teorie stává zajímavou i pro filozofy. Jak se později pokusím ukázat, tato teorie má ambice stát se užitečnou nejen v oblasti epistemologie, ale také v oblasti politické filozofie či etiky.

McGilchristovu teorii lze rozdělit na dvě části, z nichž první je deskriptivní a druhá je normativní. Přestože je z filozofického hlediska zajímavější druhá část teorie, pro její pochopení je potřeba se nejprve seznámit s částí deskriptivní. V první části této knihy představím metodu, kterou McGilchrist při stavbě teorie používá, a poté prezentuji argumenty, které McGilchrist předkládá pro svou deskriptivní tezi (ukážu především, jaké neurofyziologické interhemisférické rozdíly je možné na jednotlivých mentálních úrovních identifikovat).

1.1 Metodologie

Deskriptivní část McGilchristovy teorie je postavena jako velmi obsáhlá metastudie. McGilchrist zdůrazňuje, že jeho teorie nestojí na žádném jednotlivém výzkumu. Je jasné, že žádná jednotlivá studie nemůže sama o sobě ospravedlnit tak obecná tvrzení o mozkových hemisférách, jaká McGilchrist zastává. Zároveň je autor ochoten připustit, že ne všechny studie podporují jeho stanoviska. Síla McGilchristovy argumentace spočívá na zohlednění velmi širokého spektra vědeckých prací (asi 2 500 studií), z nichž velká část podporuje jeho teorii.⁷

Ke studiu lateralizace mozku se využívá několik základních výzkumných paradigmat. Nejhojnější jsou studie pacientů s jednostranným poškozením mozku, ale mnoho studií využívá také možnosti dočasné deaktivace určité části mozku. Jiné výzkumy měří aktivitu v různých částech mozku u zdravých osob a převážně v minulosti byly provedeny také mnohé významné experimenty s již zmiňovanými split-brain pacienty, u nichž je možné za určitých podmínek aktivovat pouze jednu hemisféru.⁸

⁷ McGilchrist, 2009, s. 11; Rowson, McGilchrist, 2013, s. 31. V nejnovějším vydání *Master and His Emissary* (2019a, s. xiv) dokonce uvádí, že si je vědom existence 5 000 studií, které podporují jeho hypotézu.

⁸ McGilchrist, 2009, s. 34–36.

Zde je nutné krátce upozornit, že každá výzkumná metoda má svoje významné omezení. Pokud se například ukazuje, že člověk, který má intaktní pouze jednu hemisféru, vykazuje jisté charakteristiky, neznamená to nutně, že jsou tyto charakteristiky projevem dané hemisféry. Je velmi dobře možné, že je tento jev spíše důsledkem samotného narušení mozku. Také studium zdravých mozků pomocí neurovizuálních technik má svoje omezení. Není například zřejmé, zda mírné navýšení prokrvení určité části mozku skutečně znamená, že je daná oblast zodpovědná za vykonávání daného kognitivního úkonu.

Proto je důležité zdůraznit, že většina jednotlivých tvrzení McGilchristovy teorie vychází z více různých výzkumných paradigmat. Často jsou tato tvrzení prokázána „oboustranně“, tedy tak, že je doložena převaha jedné „funkce“⁹ v jedné hemisféře a převaha protikladné „funkce“ v opačné hemisféře.

Druhý metodologický krok, který úspěšně snižuje argumentační náročnost McGilchristovy teorie a který zároveň souvisí s předchozím bodem, je McGilchristova ochota připustit, že rozdíly mezi hemisférami, které popisuje, nejsou absolutní. To znamená, že je ochoten přijmout, že pokud je jedna hemisféra v nějakém způsobu mentálního fungování dominantní, neznamená to, že druhá hemisféra nemůže takto fungovat. McGilchristovi stačí prokázat, že ve většině případů se jedna hemisféra chová určitým způsobem, zatímco opačná hemisféra opačným způsobem.¹⁰ McGilchrist zde používá přirovnání ke dvěma kolegům v práci, kteří mají opačné charakterové vlastnosti.¹¹ Neznamená to, že by se nemohli v určité situaci zachovat v rozporu se svou povahou. Povahové rysy jsou (alespoň z vnějšího pohledu) věcí statistické převahy určitého druhu behaviorální reakce. I pokud je rozdíl mezi hemisférami relativně malý, může být projevem dvou základních druhů přístupu ke světu.

Přirovnání hemisfér k lidem s rozdílnou povahou se pojí s asi nejkontroverznějším metodologickým krokem, kterým je McGilchristova antropomorfozace jednotlivých hemisfér. McGilchrist mluví velmi často o jednotlivých hemisférách tak, jako by každá z nich měla svoje vlastní přesvědčení, plány a cíle, což se na první pohled zdá zcela absurdní. McGilchrist se tento krok snaží obhájit poukazem na nutnost přijetí nějakého metodologického rámce. V modelu, který (nekriticky) používá současná neurověda, je mozek vnímán jako určitý druh velmi komplikovaného stroje.¹² McGilchrist tvrdí, že hlavním důvodem, proč je tato metafora tak široce přijímána, je ten, že stroj je to jediné, čemu jsme schopni plně porozumět. To však není příliš dobrý důvod pro to, abychom tuto metaforu přijali. Výzkumy split-brain pacientů naopak naznačují, že přístup k hemisférám jako k samostatným

⁹ McGilchrist se snaží vyhýbat výrazu funkce, protože obě hemisféry se podílejí na všech základních mentálních procesech (pozornost, vnímání, řešení úkolů atd.), ale liší se ve způsobu, jakým přispívají k těmto procesům. Výraz funkce tedy musíme chápat v tomto širším významu.

¹⁰ McGilchrist, 2009, s. 10–13.

¹¹ Ibid., s. 213–214.

¹² Srov. ibid., s. 3–4, 29–30, 97–98.

osobám není tak absurdní, jak se na první pohled zdá. Roger Sperry například výsledky experimentů se split-brain pacienty shrnuje takto: „Obě mozkové hemisféry se jinými slovy zdají mít svoje vlastní, do velké míry oddělené, kognitivní domény se svými vlastními perceptuálními, učebními a vzpomínkovými zážitky, které si – jak se zdá – nevšímají událostí v opačné hemisféře.“¹³ Podobně také Joseph Bogen mluví o dvou stěžejních faktech. A sice, že pro mysl je potřeba pouze jedné hemisféry, a za druhé, že po komisurotomii (přetnutí hlavního spojení mezi oběma hemisférami) jsou hemisféry schopné udržet dvě oddělené sféry vědomí.¹⁴ Na otázku, jak je možné, že vnímáme sebe sama jako jediné sjednocené vědomí, odpovídá McGilchrist tak, že vědomí vzniká již na subkortikální úrovni, což potvrzuje také fakt, že split-brain pacienti neprožívají rozštěp osobnosti, ale disponují jediným sjednoceným vědomím.¹⁵

Z McGilchristova textu není zcela zřejmé, zda tvrdí, že obě dvě hemisféry můžeme skutečně považovat za dvě osoby. Přestože na jedné straně argumentuje, že hemisféry disponují různými osobnostmi a hodnotami,¹⁶ na druhé straně uznává, že normální člověk disponuje pouze jediným vědomím, a zdá se, že je spokojený s prokázáním tvrzení, že je užitečnější aplikovat na hemisféry model osoby než model stroje.¹⁷ McGilchristovy argumenty (alespoň v té podobě, v jaké je budu prezentovat) nejsou vázány na silnější pozici, a proto si ve své práci vystačím se striktně metaforickým pojetím hemisféry jako osoby. To znamená, že výrazy typu „hemisféra x vykazuje charakteristiku y“ lze číst jednoduše jako „člověk, který využívá spíše schopnosti či strategie hemisféry x, vykazuje charakteristiku y“. I takto skromná verze se však nevyhnula kritice. V závěrečné části (5.2) se budu této reakci věnovat a ukážu, že nepředstavuje závažné ohrožení McGilchristovy teze.

1.2 Argumenty pro rozdílnost hemisfér

Svoji argumentaci začíná McGilchrist obecnou polemikou s převládajícím skepticismem ve vztahu k významu laterality mozku. Snaží se ukázat, že taková pozice je neuspokojivá, protože nevysvětluje hlubokou rozdílnost mozkových hemisfér. Už jen to, že je (koncový) mozek rozdělen na dvě části, si žádá určité vysvětlení. K tomu přistupuje fakt, že obě mozkové hemisféry se v mnoha ohledech liší – v každé

¹³ Sperry, 1982, s. 1224.

¹⁴ Bogen, 1985 cit. dle McGilchrist, 2009, s. 219. Pro aktuální příspěvek do filozofické debaty o konceptualizaci split-brain stavu z hlediska počtu aktérů a subjektů prožitku viz např. Schechter, 2018.

¹⁵ McGilchrist, 2009, s. 220.

¹⁶ Ibid., s. 97.

¹⁷ Ibid., s. 99.